

BERÉNY RÓBERT (1887-1953)**Szőlős csendélet (Csendélet), 1928**

Olaj, vászon, 66,5x88,5 cm

Jelezve balra fent: Berény

Kezdő ár: 7 500 000 Ft / 24 194 EUR

Becsérték: 13 000 000 – 18 000 000 Ft

Estimated value: 41 935 – 58 065 EUR

A festmény a Magyar Nemzeti Galériában rendezett emlékkiállításán, 1963

KIÁLLÍTVA:

- A Képzőművészek Új Társaságának (KUT) kiállítása. Nemzeti Szalon, Budapest, 1929. január, katalógus: 8.
- Berény Róbert emlékkiállítás. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, katalógus: 33

REPRODUKÁLVA:

- A Képzőművészek Új Társaságának képes katalógusa. Nemzeti Szalon, Budapest, 1929, o. n.
- Somlai Tibor: Tér és idő – Lakásbelső a két világháború között – 1925-1942. Corvina Kiadó, Budapest, 112.

A *Szőlős csendélet* Berény érett korszakának főművei közül való. Kiemelt figyelem övezte első bemutatásakor is, hiszen azon kevés alkotás közé tartozott, amelyet reprodukáltak a KUT (Képzőművészek Új Társasága) 1929 januárjában rendezett tárlatának katalógusában. A festmény fekete-fehér reprodukciója keveset árul el a kép valódi kvalitásairól, utánozhatatlan festői felületgazdagságáról, bársonyosan irizáló színharmoniaiáról.

Ez a kép (is) meg van festve! Ezzel a suta germanizmussal lehet jellemezni a mű legfőbb erősségét. Nem véletlen, hogy már korai, fauve-os korszakának Párizsban bemutatott műveit is hasonlóképp értékelte a korabeli francia kritika, név szerint Maurice Denis, aki Berény *Cilinderes önarcképéről* szólva szintén ezzel a "germanizmussal" élt: „Le portrait est peint”.

Pedig Berény nem vett részt különösebb művészeti oktatásban, valósággal menekült az akadémiákról. Ő maga szerényen azt vallotta, hogy „a zseninek nincs szüksége tehetségre”, a korszak egyik elsőrangú kritikusa Oltványi Ártinger Imre pedig így fogalmazott: „Jogosan használom a virtuóz jelzőt, mert Berény már egészen fiatal korában is meglepő technikai vértetben lépett elő. Szinte nem volt mit tanulnia: az ujjában volt a mestersége.”

A festmény korabeli Bauhaus enteriőrben
Forrás: Somlai Tibor: Tér és idő

Berény Róbert: Gyümölcsök, 1930 körül magántulajdon

Berény Róbert: Műtermi csendélet kanccsóval és gyümölcsökkel, 1920-as évek, magántulajdon

Berény Róbert: Asztali csendélet, 1930 körül magántulajdon

Berény berlini emigrációja (1919–1926) után festett műveit szemlélvén Oltványit elsősorban „a mesterségi képzettség akaratlan fölénye” nyugözte le és Lázár Béla, a kor kiemelkedő mütésze szintén a festőiségében, mint primér kvalitásban látta Berény képeinek legfőbb artiztikumát. A Szőlős csendélet megfestésének évében Berényről így írt: „A természetből új formát kiszakítani, új színharmóniákat kiolvasni, új ritmusokat kiemelni, új tónusfinomságokat kihallani, ez az ideálja, akkor is, mikor megörzi a festészet ősrégi nyelvét, akkor is mikor új hangokon szólal meg. Az a belső tűz, melyben színei irizálnak, melybe belefoglalja látomásait, az a bársonyos tónus, mely rásimul színeire, igazi művészi tett, realitás és irrealitás egyben.”

Berény valóban „megörzi a festészet ősrégi nyelvét”, pontosabban visszanyúl hozzá, idézi, felidézi, és átalakítja azt. Ezért, s nem csupán a pompeii vörös háttér miatt érezzük időtlennek, a pompeii freskóhoz hasonlatosnak, ám ugyanakkor abszolút modernnek is e csendéletet. A festmény igazi kuriózumnak számít Berény ekkori művei között, mert ez a fajta kettőség más ekkoriban született alkotásán nem érhető tetten. A kép „modernsége”, vagy éppen „időtlenése” mellett szól, hogy remekül mutatott korábbi tulajdonosának bauhausos jellegű lakásentriörjében, amelyről fényképfelvétel is készült.

Ebben az időszakban plakátfestéssel kereste kenyerének legjavát a műfaj egyik legfelkészültebb megújítójaként, s e tevékenysége festményeire is rányomta bélyegét. Tárgyalt képünkön azonban a plakátszerűségnek nyoma sincs, egészen más kísérletezések lenyomatait őrzi a vászon. Berény ebben az évben (1928) számos csendéletet festett, amelyeket rendszeresen bemutatott kiállításain is. A tárlatok után, műtermébe visszatérve tovább alakította, formálta kiállított festményeit. A KUT kiállítását követően Bálint Jenő, művészeti író látogatást tett Berény műtermében, amelyről így számolt be: „Hirtelen valami tíz megterített asztalka tárul elém, ínycsapatokkal, álmodozó szőlőfürtökkel, vérpiros eprekkel, gyümölcskosarakkal, csészékkel. Ugyanolyan ízük van, mint a pirosruhás hölgynek [Csellózó nő, B.G.], vagy akár a függönynek. Minden csak emlékeztet a formák, a színek szellemére [...]”

A csendéletet Berény mindig is megfelelő műfajnak tekintette a kísérletezésre, s talán ezért lehet az, hogy szinte minden korszakából ismerünk egy-egy ebben a műfajban fogant remekművet. A Szőlős csendélet esetében nem csupán „a dolgok festői kvalitásának megjelenítésére irányuló törekvés” [Péter András] érhető tetten, hanem egy újfajta transzparencia-érzékeltetéssel való kísérletezés első komolyabb megfogalmazása is. Nem véletlen, hogy ugyanazon a KUT tárlaton, ahol ez a csendélet szerepelt, kiállította Átlátszó tárgyak halványan című festményét is, de ugyanez a fajta igyekezet jelenik meg tárgyalt képünk párdarabján, a Kanccsós csendéleten is. Berény valódi kísérletező volt az élet egyéb területein is. Számos találmányát szabadalmaztatta, így például akkor, amikor a Szőlős csendéletet festette éppen egy újfajta mozigépen dolgozott. Ez a találmánya a kivitelezések során kudarcba fűlt, ám a Szőlős csendéletet, folyton újat kereső művészi kísérletezéseinek egyik legsikerültebb alkotását a „megvalósult képidéák”, azaz a remekművek között tarthatjuk számon.

Barki Gergely

